

Historisk fra bunnen

Medlemsbrev for Norsk Dykkehistorisk Forening

Årgang 5 nr. 2

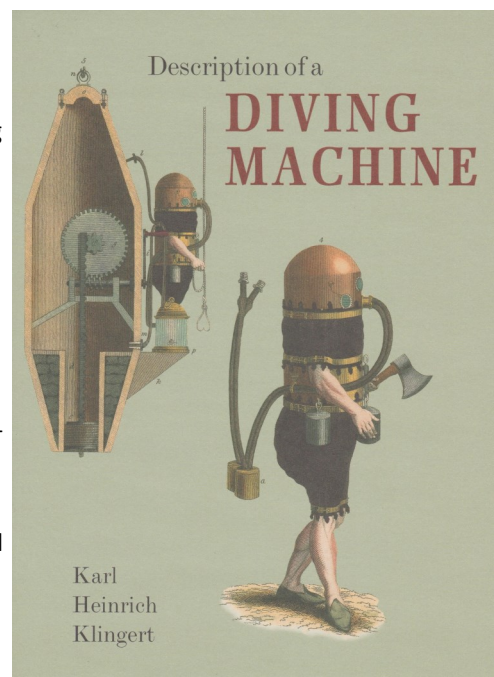
Juni 2015

Fra redaktøren. Rapport fra Neustadt.

Foreningen er 15 år i år og jubileumsarrangementet blir i Bergensområdet lørdag 26. september.

Det foregår en del dykkehistoriske arrangementer i Europa hvert år. Et av disse er i Neustadt an der Weinstrasse nær Frankfurt i juni. (Neste år 18. og 19. juni). Møtet i år hadde samlet 60 deltagere fra 10 nasjoner. Det er en blanding av foredrag på lørdag og salg og utstilling av dykkehistorisk utstyr på søndag. Foredragene lørdag var om tidlig offshore-dykking på britisk sektor rundt 1973 – 1976 av Peter Dick. Han var aktiv dykker på den tiden og en kollega da jeg arbeidet for Comex i Aber-

deen noe senere. Roger Rüegger fra Sveits snakket meget utførlig om dykkerur. Tilslutt holdt Karina Kowalska og Justyna Wasiak fra Polen foredrag om Karl Heinrich Klingert-oppfinneren som i 1797 beskrev et halvt atmosfærisk dykkerutstyr beregnet på bruk i elver. Årsaken til at han pryder forsiden vil du finne i fortsettelsen av dette referatet på siste side (side 8)



En kopi av dette utstyret vil bli dykket med i Polen neste år.

To hjelmer til salg på årets møte i Neustadt.

Denne utgaven av Historisk fra bunnen blir i hovedsak en artikkel fra Leif Tore Skjerven (varamann til styret) fra den tidligste perioden av norsk oljerelatert dykking. Det meste av det som er omtalt ville ikke vært mulig i dag, men det er erfaringene fra denne tiden og senere som gjør at dykking offshore i dag er en meget sikker profesjon.

Jubileumsarrangement. Vi er 15 år!

I juni 2000 samlet Vidar Fondevik en del dykkehistorisk interesserte i Bergen og det er det vi skal feire i Bergensområdet lørdag 26. juni. Vi (Vidar Fondevik, Kåre Segadal og Bjørn W. Kahrs) legger opp til et møte i historiske omgivelser med

foredrag og besøk til minneplaketten over George Wookey og hans rekorddykk med hjelmdykkerutstyr til 180 meters dyp. Det blir middag om kvelden. Programmet er ikke fastlåst og forslag om dykkehistoriske foredrag mottas med takk.

Foreløpig, ikke bindende, påmelding til Vidar vfo@nui.no Mer informasjon vil følge, men sett av dagen allerede.

DYKKEHISTORISKE ARRANGEMENT

NORDISK/INTERNASJONALT TREFF, SVANE-SUND, ORUST, SVERIGE, 14.—16. AUGUST PROGRAM PÅ WWW.SDHF.SE

15 ÅR NORSK DYKKEHISTORISK FORENING 26. SEPTEMBER I BERGEN

HDS, POOLE, ENGLAND, 10. OKTOBER WWW.THEHDS.COM

NUI DYKKESEMINAR 25. OG 26. NOVEMBER I BERGEN WWW.NUI.NO

DET TRADISJONSRIKE LUTFISKEN DYKKEMØTE I OSLO 28. NOVEMBER 2015

KLINGERT DYKKESEMINAR OG DEMONSTRASJONS-DYKK. BRESLAU/WROCLAW POLEN 25. OG 26. JUNI

3X DYKKING I EGYPT

Fritt fortalt av Leif Tore Skjerven

& hjelp av Einar Wold Svendsen + Kjell Arnt Lilledal

Skrevet i 2007 – med noen senere justeringer

EI HISTORIE FOR DYKKEHISTORISKE VENNER



I januar 1972 fikk 3X Dykkeselskap A/S (3X) en forespørsel fra det franske dykkeselskapet Cocéan om hjelp på en dykkejobb ut fra havnebyen Ras Shukheir på den egyptiske kysten i Rødehavet.

Einar Wold Svendsen (30. oktober 1948) ble tilført sine første kunnskaper om dykking i dykkeforretningen til Faye & Gjertsen i Bergen før han vervet seg for 3 år som Minedykker i marinen etter gjennomført Minedykkerkurs i 1969. Den siste delen av vervingsperioden hadde han søkt om siviltjeneste. Formålet med siviltjenesten var å ta "forberedende" før eventuelle studier på et universitet. Det hadde ikke blitt mye studering da tiden i siviltjeneste hovedsakelig var benyttet som dykker for 3X på forskjellige oppdrag i Nordsjøen.

Svendsen begynte som dykker for 3X 16. april 1971 da han og Skjerven dro ombord på den nederlandske båten «Installer 1» på Ekofisk feltet. Phillips Petroleum Co Norway hadde behov for å installere 2 SBM lastebøyer tilknyttet produksjonsplattformen «Gulf Tide». Det var Cocéan som hadde dykkekontrakten ombord på «Installer 1», med innleid klokkedykkeutstyr fra Ocean Systems Int. (OSI) for å installere den ene SBMen. Deres greske, italienske og franske dykkerteam måtte øke antall dykkere, derav tilførsel av 'erfarne' dykkere fra 3X. Senere kom der også dykkere fra OSI. Svendsen fikk sitt første bounce dykk med heliox som pustegass i dykkeklokke som bellman for den greske dykkeren Dimitri 11. mai.

Kjell Arnt Lilledal (24. april 1949 – 8. november 2013) og Eyolf Assersen var nærmest selvlærte dykkere før de fikk flere oppdrag for Høvding Skipsopphugging på Jær-kysten. Lilledal hadde nettopp dimmitert fra tjenesten som Lettdykker i marinen da han begynte som dykker for 3X i november 1971. Snart var de begge engasjerte som dykkere i 3X.

I desember 1971 ble det etablert en dykkeforretning i Øvre Holmegate, Stavanger, i de samme lokaler hvor dagens institusjon «Bøker og Børst» holder til, med navnet «Pro Dykk». Der ble utstedt 21 aksjer á kr. 1000.- fordelt mellom 3X, Skjerven og Svendsen. Skjerven og Svendsen har blitt kalt mye rart opp gjennom årene, men aldri forretningsmenn. Dette er sikkert en av grunnene til at mens de drev «Pro Dykk» var det alltid behov for å delta på andre dykkeoppdrag slik at det ble til mer enn margarin på skjeivå.

Nå hadde Svendsen og Lilledal sagt seg villige til å ta dette dykkeoppdraget for 3X. Det at Lilledal ble påført en spinalbends på denne jobben gir en god grunn til å fortelle historia. Et lite polaroid fra den gang da, i olja, er det også.

På den tid var det mer vanlig mellom kolleger å benytte hverandres etternavn enn nå, så derfor blir det slik her óg.

Det var tid for at Svendsen skulle dimmitere i marinen da han nå skulle reise på dykkeoppdraget i Egypt. Lilledal og han måtte dra fra Stavanger mandag 10. januar 1972. Derfor løp Svendsen fredagen før rundt på Haakonssvern Orlogsstasjon for å levere inn alle sine militære effekter. Men da papirene endelig skulle signeres var dette kontoret stengt. Svendsen ble beordret til å komme tilbake nettopp mandag 10. januar. I stedet puttet han dimmiteringspapirene i en konvolutt. Som vedlegg skrev han et ydmykt brev hvor han forklarte at han måtte på jobb denne mandagen, og derfor ikke hadde anledning til å møte som beordret. Dette gikk selvfølgelig bra, og han fikk senere sitt dokument med takk for lang og tro tjeneste.

Nå dro Lilledal og Svendsen til Paris. De var innom Cocéan-kontoret og hilste på de andre dykkerne som skulle nedover på samme jobben. Cocéan hadde tidligere samarbeidet med den franske pionér dykker og undervannsfotograf Jacques-Yves Cousteau, og det ga en høy status innen dykkeindustrien. Seniorrepresentanten for Cocéan på jobben i Egypt var en franskmann ved navn Vitrac (eller noe lignende). Han skulle også ha en rolle som "medic" ved eventuelle hyperbare problemer og hadde spesialisert seg, etter eget utsagn, på terapeutisk kammerbehandling. Ellers var der en engelsk dykker, trolig het han Ray Robinson, og en hollender som selvfølgelig ble kalt "Dutchy". Flere av de franske og italienske dykkerne som tidligere hadde dykket ombord på "Installer 1" i Nordsjøen var også med til Egypt.

Tirsdagen dro alle i dykketeamet til Cocéan fra Paris til Kairo. På flyet ble de fortalt at det var nødvendig med visum for å slippe inn i Egypt. Visumet kunne kjøpes da de ankom flyplassen. Svendsen ble



Einar Wold Svendsen

Foto: Leif Tore Skjerven

kald. Han visste at han, som strengt tatt fremdeles var innrullert i det norske forsvar, egentlig ikke skulle kunne få sivil visum til noe annet land. Dette ble ikke noe problem. Ingen sjekket noe som helst. Den egyptiske tjenestemannen smilte bredt da han tok imot \$20 og stemplet vakkert det egyptiske visum i passet.

Et lite problem oppsto da det ble oppdaget at Vitrac forsøkte å smugle med seg gullpenner. Pennene kunne være greie å ha da det var forventet et behov for enkelte bestikklser i dette miljøet. Nå var smuglingsforsøket oppdaget og alle ble holdt tilbake på flyplassen. Sannsynligvis inviterte dette til mer bestikkelse, for plutselig var der intet problem og alle fikk komme ut i den varme solen.

De andre dro umiddelbart videre, men Svendsen og Lilledal måtte være igjen i Kairo ei uke alene i påvente av utstedelse av et "Ørkenpass". De trivdes aldeles utmerket da de ble innkvartert på Club Méditerranée, hvor det var en meget høy standard. Samtidig fikk de mange nye og spennende opplevelser i et fremmed miljø.

Flyturen fra Kairo til Ras Shukheir foregikk i et gammelt Douglas DC-3 fly der motorene sprutet olje, harket og hostet. Flykapteinen synes å være i 20-årene, kledd som en etterligning av Von Richthoven (Den røde Baron), med skinn caps, lærjakke og innkludert rødt flagrende silkeskjerf. Scary! Mens de fløy over ørkenen kunne de observere forlatte tanks og lastebiler fra 6-dagers krigen i 1967. Men de kom fram i god behold. Ras Shukheir ligger ca 450 km syd av Kairo. Den nærmeste byen er Ras Gharib, 30 km nordover. 120 km sørover ligger byen Hurghada.

Det meste av dykkingen foregikk fra en liten supplybåt som var ankret og fortøyet til den jacketen hvor det skulle dykkes. Jacketen var plassert på ca. 100 meter vanndyp. Oppgaven for dykkerne var å installere ekstra stag. Stagene skulle plasseres på 20-, 40- og 80- meters vanndyp. Her ble det også gjennomført

enkelte dykk til 100 meter med luft som pustegass. Dykk til 80 meter dyp var ganske vanlige. Der var et dekompresjonskammer, men dette var plassert på land en god times båtreise unna. Derfor ble den dekompresjonen som var påkrevd etter dykkene begrenset til vannstopp i sjøen.



Det ble dykket med Cressi dykkemaske med en enkel luftslange til overflata, uten kommunikasjon til dykkeren. Da Lilledal og Svendsen dro nedover hadde de fått vite av Cocéan at det skulle dykkes fra en lock-out miniubåt. Miniubåten ankom, med tilhørende dekompresjonskammer. Utstyret var fløyet ned med et fransk transportfly. Men dette utstyret ble aldri tatt i bruk mens de var der. Den eneste gleden de hadde av miniubåten var at det inne i dekompresjonskammeret ble smuglet inn flere kasser vin, merket som reservedeler.

Lilledals dramatiske trykkfallsyke skjedde ca ei uke etter at han og Svendsen var ankommet Ras Shukheir. Lilledal gjennomførte det første dykket om morgenen torsdag 20. januar 1972. Dykket var til 40 meter, og det var planlagt til å ha 20 minutters bunntid. Der ble noen forsinkelser, så bunntiden på dykket ble forlenget til 25 minutter. Lilledal fikk en dekompresjon med 15 minutter vannstopp på 3 meters dybde i sjøen etter dykket. Mye tyder på at de dekomprimerte han etter en tabell for 35 meters dybde. Ifølge dagens norske dekompresjonstabeller skulle han ha gjennomført flere vannstopp, med 5 minutter på 9 meter, 5 minutter på 6 meter og 20 minutter på 3 meter etter et slikt dykk.



Cressi Dykkemaske, også kalt ”Mikke Mus Trynet”

Lilledal følte seg kjekk da han kom til overflaten etter avsluttet dykk. Men etter kun et par minutter fikk han sterke smerter nederst i korsryggen. Etter hvert mistet han følelsen fra navlen og nedover begge bena. Samtidig følte han prikking og kløe i bena.

Det var klart for alle ombord at Lilledal måtte rekomprimeres i kammeret på land for å behandle den trykkfallsyken som smerten og lammelsen tilsa at han hadde pådratt seg.

Men da båten de dykket fra var godt fortøyd, og det var behov for flere dykk senere på dagen, ble det valgt å sende Lilledal til lands i en mindre båt. Inne på land var Vitrac varslet, og klar til å behandle Lilledal, trodde alle.

Da resten av dykkerne kom til lands senere på kvelden, etter at skiftet var ferdig, fant de Lilledal liggende på senga i bungalowen (hytta) han og Svendsen delte. Lilledal kunne fortelle at Vitrac hadde smurt salve under forsålene hans, og bedt han om å legge seg på senga med beina høyt. Dette skulle medføre at overskuddet av gass i Lilledals vev ville sive ut gjennom fotsålene over tid. Trolig skulle denne prosessen bli hjulpet av den påsmurte salven. Denne behandlingsmetoden for trykkfallsyke hadde ingen hørt om før.

Svendsen spurte om Lilledal var blitt rekomprimert i behandlingskammeret. Nei, Lilledal kunne bekrefte at han ikke hadde fått noen trykkammerbehandling og at Vitrac hadde ment at denne salven fikk gjøre jobben. Men Lilledal klagde på at lammelsen og smertene var like sterke, og at salven ikke hadde hjulpet det grann. Lammelsen hadde dessuten medført at han ikke kunne klare å komme seg til toalettet mens han lå der alene i bungalowen. Konsekvensen var at naturen likevel måtte gå sin gang mens han lå der påkledd i senga

Svendsen fikk trommet sammen Robinson og Dutchy for å diskutere saken med dem. De tok med seg Lilledal til Vitracs hytte. Der måtte de faktisk true han med juling før Vitrac til slutt gikk med på å rekomprimere Lilledal, og kjøre en behandlingstabell med oksygenpusting. Lilledal ble da kjørt på behandling den natta og neste dag, uten at dette medførte noe særlig bedring av tilstanden.

Lilledal ble noen dager til observasjon i Egypt, og førligheten i bena kom etter hvert noe tilbake. Han reiste alene tilbake til Paris, via Kairo. Dykkerne som var igjen ble fortalt at Lilledal var sendt til Toulouse i Frankrike, på den franske marinebasen som er lokalisert der. Mens han i virkeligheten ble sendt til Cocéans kontor i Paris. Der arrangerte de for en konsultasjon på et legesenter som hadde flygere som spesialområde. Lilledal husker at han fikk elektroder festet til forskjellige områder på hodet, og ble eksponert for skarpe lysglimt. Han bekjent ble det ikke stilt noen diagnose. Det ble i alle fall ingen flere behandlinger for trykkfallsyke. Det hele endte med at Lilledal returnerte til Stavanger torsdag 3. februar 1972.

Svendsen ble igjen på dykkejobben utenfor Ras Shukheir. Han var 5-6 uker der i ørkenen. Det utviklet seg etter hvert et motsetningsforhold mellom de franske dykkerne og ”de andre”. ”De andre” synes framdriften av jobben kunne vært mer effektiv. Mye syntes som uthaling av tiden for at jobben skulle vare lenger.



Kjell Lilledal

Foto: Leif Tore Skjerven

Samtidig var det en annerledes opplevelse å dykke under mer eksotiske forhold enn i Nordsjøen. ”De andre” gikk med på å gjennomføre nattdykking med lykt for å øke effektiviteten. Det var en fantastisk sikt i Rødehavet. Fra 80 meter kunne dykkeren se konturene av båten, og de kunne til og med skjelne detaljer som ror og propell. Nattdykking med lykt var drømmedykk. Ved rørledningsinspeksjon om natta måtte dykkerne bane seg vei gjennom et fantastisk mylder av et fargesprakende ukjent liv.

Det ble også observert flere eksemplarer av hai under dykkingen. Svendsen hadde tre stykker som svømte forbi på få meters avstand mens han jobbet på 40 meters dybde. Svendsen tok en pause og gjemte seg bak plattformleggen akkurat da haiene passerte. Det var også litt nifst da han var ferdig med vannstoppene etter dykket. Han måtte svømme ca. 10-15 meter ut i fritt vann for å nå lederen som hang over skutesida før han kunne klatre ut av vannet. Lite hyggelig å ligge slik i tydelig silhuett mot overflaten, med de beistene svømmende rundt i vannet under han.

En god del av rørinspeksjonen ble utført mens dykkeren ble tauet på overflaten etter en liten båt. Observerte de noe som burde sjekkes nærmere slapp de slepelinen og ble liggende rolig på overflaten. Da følgebåten kom tilbake i posisjon ble det sluppet et bunnlodd og bøye som markering.

Mens dykkerne lå og ble slept i god fart etter båten hendte det ofte at de fikk besøk av sprelske delfiner som ville være med på leken. Delfinene svømte og hoppet rundt dykkerne på kryss og tvers. Dette var en god underholdning både for dykkere og delfiner. Der var også møter med svære havskilpadder som de kunne leke seg med. En fantastisk opplevelse for en nordbu!

Ved flere anledninger kom det norske tankbåter til havna i Ras Shukheir. Da var det anledning til noen hyggelige besøk ombord for å kjøpe tobakk og ”noko attåt”.

Der nede traff de også Terry Hall for første gang. Hall ble senere Operasjonssjef for Comex i Norge. Den gang jobbet han for Fluor, som hadde oppgaven med å følge med om dykkerne gjorde en skikkelig jobb. Hall dykket selv ned for å inspisere arbeidet dykkerne hadde erklært som avsluttet. Ingen mulighet til å bløffe noe særlig da.

Da Lilledal kom tilbake til Stavanger hadde han fortsatt lammelser og nedsatt følelse i bena. Odd Gåskjenn, lederen for 3X, tok da kontakt med Dr. Hans Benestad, Spes. Indremedisin og Assisterende Overlege ved Sørlandets Sykehus, Flekkefjord. Dr. Benestad hadde før han tok engasjementet ved Sørlandets Sykehus fungert som bl.a. dykkelege i Stavanger. Slik var det at dykkerne i 3X først ble kjent med han. Lilledal ble satt på toget til Flekkefjord, hvor Dr. Benestad gjennomførte en undersøkelse.

Datoene som er benyttet i denne historien er stort sett basert på Dr. Benestads nedtegnelser som en følge av denne legeundersøkelsen. Lilledal fikk kopi av rapporten først etter at han, mange år senere, skrev til Sørlandets Sykehus med spørsmål om de hadde arkiverte dokumenter fra Dr. Benestads undersøkelse. Rapporten er udatert, men merket med "Kopi til Arbeidsdirektoratet". Rapporten har sannsynligvis i stor grad vært behjelpelig med å sikre at Lilledal fikk sin erstatning av myndighetene mange år senere.

I denne omgangen ble Lilledal sykemeldt for en måned. Etter at sykemeldingen var over jobbet Lilledal med vedlikehold av utstyret på lageret til 3X. Men da han ikke kunne forestille seg et liv uten dykking konsulterte han etter en tid den nye dykkelegen i Stavanger Dr. Tor Nome for å få utstedt en ny "Helseerklæring for dykking på den norske kontinentalsokkel". Han fortalte ikke Dr. Nome noe om at han fremdeles kunne kjenne prikking og kløe i beina som en følge av trykkfallsyken i Egypt. Denne følelsen var noe som skulle følge Lilledal også i alle årene framover.

Dokumentene fra sine konsultasjoner hos Dr. Nome fikk Lilledal senere som en følge av forespørsel til Statsarkivet i Stavanger.

Oppdraget i Egypt tok slutt etter hvert. De ikke-franske dykkerne ble sendt ut først. Svendsen stoppet innom Cocéan i Paris på hjemveien. Der fikk han tilbud om en jobb som dykker for Cocéan i Trinidad. Med tanke på hvordan Lilledal var behandlet foretrakk han heller å dra hjem til driften av Pro Dykk, og dykking på Glomar Grand Isle og andre rigger i Nordsjøen. Senere, etter at han sluttet i 3X 1. januar 1974, fortsatte han i Comex, Seaway, NUI, Seaway, Comex Norge, Seaway og Statoil. Hans lange karriere innen dykking ble avsluttet med oppdrag for Høyskolen i Bergen – Dykkerutdanning og Technip Norge AS. Lilledal fortsatte sin lange karriere innen dykking, etter at han sluttet i 3X august 1975, engasjert av Scan Dive, Bergship, Comex, 2W, WUE og Seaway.

Forts. fra side 1.

Karina som driver dykkemuseet i Warszawa og Justyna har søkt i arkiver i flere land og kommet opp med en mengde nye opplysninger om denne oppfinneren. Alt arbeidet skal kulminere i en film om Karl Heinrich Klingert, foredrag og et eller flere demonstrasjonsdykk i en kopi av Klingerts dykkerdrakt. Møtet finner sted i Breslau/Wroclaw, hvor Klingert levde, helgen 25. og 26. juni 2016.

Redaktør dette nummer: Bjørn W. Kahrs